

de naturligvis være meget interessante. Specielt med henblik på Tinbergens model kan man dog spørge, om den er andet og mere end morsomt legetøj. Tinbergen fremhæver selv (iflg. Zeuthens citat p. 213), at modellen skal vise, hvordan endogene faktorer *kan* være tilstrækkelige til at medføre ensartede svingninger. Om man imidlertid kan finde spor af sådanne kræfter ved en forklaring af den faktiske udvikling er en anden sag. Zeuthen fremhæver selv (p. 214), at »it seems to be highly fantastic to search for long waves of a fairly constant length by means of complicated statistical studies«.

Afsnittene om usikkerhed, forventning, sandsynlighed, risiko etc. er ikke undergået mange ændringer siden den danske udgave. De er en tydelig illustration af, hvordan Zeuthen lægger vægt på at belyse alle aspekter af den økonomiske teori, også dem, hvor teoriérne endnu er noget tyndbenede. Zeuthen argumenterer stærkt for at anvende sandsynlighedsbegrebet som redningsplanke mod usikkerheden. Det fremhæves (p. 164—65) at man f. ex. herved kunne få et brugeligt svar på konsekvenserne af at deltage i et spil, som man ikke kendte noget til i forvejen, f. ex. en særlig art terningspil, hvor man kastede 1200 gange med en regulær 12-kant. Dette vil vel ingen benægte, men inden for økonomien er det jo desværre ofte sådan, at man, hvor særligt vigtige afgørelser trænger sig på, ikke kan regne med at komme til at kaste endnu 1199 gange. Og selv om man betragter en driftsherre, som svinger terningerne — træffer beslutninger — hver dag, så vil han nok meget sjældent »arbejde med en regulær 12-kant«. Hvor meget kan han afsætte om et halvt år? hvordan er råvarepriserne til den tid? og obligationskurserne? (diskontoen fastsættes jo i modsætning til obligationskurserne af nationalbanken, men gør det gættet lettere?). At presse sådanne overvejelser ind i sandsynlighedsregningens problematik forekommer ikke særlig frugtbart, og det får i nogen grad karakter af et postulat, når det p. 165 fremhæves, at »probably, in the case of competition, and taken as an average, the wisest, *i. e.*, those who best understand how to reckon with probabilities, are those who earn most«. — Spørgsmålet er, om man ikke skal frem til helt andre typer af teorier på disse områder, således som f. ex. Shackle har prøvet det⁴ — det kunne jo være, at man fik bedre held med sig, end han havde!

Sammenfattende kan man om afsnittet sige, at det er, hvad man måske kunne kalde »typisk Zeuthensk«: vidtfavnende, redeligt, fordomsfrit med dyb skepsis over for alle »mirakelsystemer« — men vel nok en smule spredt⁵.

MAKROTEORIEN

Af P. Nørregaard Rasmussen*

Zeuthens argumenter (p. 27) imod delingen af økonomisk teori i »mikro« og »makro« er en nyttig advarsel mod en for stærk skematisering og opdeling, men er vel ikke tilstrækkeligt tungtvejende til at udrydde disse korte og kun i sjældne tilfælde direkte vildledende overskrifter. Benævnelserne vil derfor blive anvendt her. —

Det er helt klart, at med det sigte og den opbygning, Zeuthen har givet sin

4. G. L. S. Shackle, *Expectation in Economics*, Cambridge 1949.

5. I en oversigt som denne kan der være grund til at udelade »småtingsafdelingen«. Det skal derfor blot nævnes, at man i en kommende udgave burde overveje at placere en kapitelangivelse på alle bogens sider; de hyppige henvisninger til andre afsnit i bogen sker nemlig næsten altid i form af kapitelhenvisninger.

* Dr. polit., professor ved Københavns Universitet.

de naturligvis være meget interessante. Specielt med henblik på Tinbergens model kan man dog spørge, om den er andet og mere end morsomt legetøj. Tinbergen fremhæver selv (iflg. Zeuthens citat p. 213), at modellen skal vise, hvordan endogene faktorer *kan* være tilstrækkelige til at medføre ensartede svingninger. Om man imidlertid kan finde spor af sådanne kræfter ved en forklaring af den faktiske udvikling er en anden sag. Zeuthen fremhæver selv (p. 214), at »it seems to be highly fantastic to search for long waves of a fairly constant length by means of complicated statistical studies«.

Afsnittene om usikkerhed, forventning, sandsynlighed, risiko etc. er ikke undergået mange ændringer siden den danske udgave. De er en tydelig illustration af, hvordan Zeuthen lægger vægt på at belyse alle aspekter af den økonomiske teori, også dem, hvor teoriérne endnu er noget tyndbenede. Zeuthen argumenterer stærkt for at anvende sandsynlighedsbegrebet som redningsplanke mod usikkerheden. Det fremhæves (p. 164—65) at man f. ex. herved kunne få et brugeligt svar på konsekvenserne af at deltage i et spil, som man ikke kendte noget til i forvejen, f. ex. en særlig art terningspil, hvor man kastede 1200 gange med en regulær 12-kant. Dette vil vel ingen benægte, men inden for økonomien er det jo desværre ofte sådan, at man, hvor særligt vigtige afgørelser trænger sig på, ikke kan regne med at komme til at kaste endnu 1199 gange. Og selv om man betragter en driftsherre, som svinger terningerne — træffer beslutninger — hver dag, så vil han nok meget sjældent »arbejde med en regulær 12-kant«. Hvor meget kan han afsætte om et halvt år? hvordan er råvarepriserne til den tid? og obligationskurserne? (diskontoen fastsættes jo i modsætning til obligationskurserne af nationalbanken, men gør det gættet lettere?). At presse sådanne overvejelser ind i sandsynlighedsregningens problematik forekommer ikke særlig frugtbart, og det får i nogen grad karakter af et postulat, når det p. 165 fremhæves, at »probably, in the case of competition, and taken as an average, the wisest, *i. e.*, those who best understand how to reckon with probabilities, are those who earn most«. — Spørgsmålet er, om man ikke skal frem til helt andre typer af teorier på disse områder, således som f. ex. Shackle har prøvet det⁴ — det kunne jo være, at man fik bedre held med sig, end han havde!

Sammenfattende kan man om afsnittet sige, at det er, hvad man måske kunne kalde »typisk Zeuthensk«: vidtfavnende, redeligt, fordomsfrit med dyb skepsis over for alle »mirakelsystemer« — men vel nok en smule spredt⁵.

MAKROTEORIEN

Af P. Nørregaard Rasmussen*

Zeuthens argumenter (p. 27) imod delingen af økonomisk teori i »mikro« og »makro« er en nyttig advarsel mod en for stærk skematisering og opdeling, men er vel ikke tilstrækkeligt tungtvejende til at udrydde disse korte og kun i sjældne tilfælde direkte vildledende overskrifter. Benævnelserne vil derfor blive anvendt her. —

Det er helt klart, at med det sigte og den opbygning, Zeuthen har givet sin

4. G. L. S. Shackle, *Expectation in Economics*, Cambridge 1949.

5. I en oversigt som denne kan der være grund til at udelade »småtingsafdelingen«. Det skal derfor blot nævnes, at man i en kommende udgave burde overveje at placere en kapitelangivelse på alle bogens sider; de hyppige henvisninger til andre afsnit i bogen sker nemlig næsten altid i form af kapitelhenvisninger.

* Dr. polit., professor ved Københavns Universitet.

bog, må makroteorien blive et stedbarn. På den anden side er det en åbenbar fordel, at de givne antydninger er taget med (i forhold til den danske udgave tilmed i udvidet form). Idet man netop må betragte mikroteorien som bogens centrale emne, har forfatteren imidlertid overset en god mulighed for dels at binde makro- og mikroteori sammen og dels at opbygge de givne eksempler på makroteori på en tilfredsstillende måde. Man kan gå om bord i makroteorien på forskellig vis. Men en af de klareste og vel også en af de mest frugtbare, netop i en lærebog, vil være at starte med mikroteorien og derefter trin for trin gennemføre en summation frem til makroteoriens relationer. Forf. anfører jo selv så rigtigt (p. 161): »But a »macro« analysis not going down to the »micro« phenomena will generally be very incomplete«. Dette oplæg, som ville have ført et godt stykke videre end det i kap. 31 givne, ville netop have været det naturlige i en lærebog, som først og fremmest arbejder med mikroteorien¹. Herved havde forf. ydermere fået lejlighed til at give en oversigt over summationsproblemet². Der er talrige steder i bogen, hvor et summationsproblem optræder, og hvor det følgelig ville have været en afgjort fordel, om det havde været muligt at henvise til et kapitel med en mere almen behandling af problemstillingen. Denne generelle fremstilling kunne iøvrigt have været krydret med konkrete eksempler. Ved en sådan redegørelse for forbindelsen mellem »mikro« og »makro« havde der også været lejlighed til at forklare autonomibegrebet, som burde have været med i explicit form i en lærebog af denne type.

Hvad dernæst angår de af Zeuthen givne makromodeller, så kan man naturligvis — samtidig med at man ikke alene glæder sig over, at afsnittet er med, men tillige i mangt og meget glæder sig over fremstillingen — være uenig i formuleringen hist og her³. På et enkelt punkt, nemlig kap. 42 med beskæftigelses- og renteteorien, går uenigheden vist videre end til formuleringsspørgsmål. I dette kapitel, som også i detailerne kan give anledning til mange protester, synes et af Zeuthen's hovedsynspunkter at være: Lad os et øjeblik acceptere likviditetsteorien og en hertil hørende simpel »Keynesian« model, som kan give ligevægt med underbeskæftigelse. Denne situation, siger Zeuthen, er imidlertid på lidt længere sigt (»after the lapse of some time«) ikke stabil, idet stat og nationalbank vil reagere og sætte aktiviteten op til det, som anses for »rimeligt«. (Her i landet åbenbart 90 pct.'s beskæftigelse!). Men med en sådan reaktion indbygget i modellen skulle man således få overensstemmelse med klassisk teori. Stiger opsparingstilbøjeligheden, vil man efter klassisk teori umiddelbart få rentefald og investeringsstigning — og uændret aktivitet. Efter den Keynes'ske model sker der noget helt andet — og ad andre veje — idet aktiviteten falder og renten bliver

1. Som et konkret eksempel på, hvorledes makroteoriens opbygning kunne have været gennemført kan man måske henvise til Lawrence R. Klein, *Economic Fluctuations in the United States 1921—1941*, New York 1950, kap. II.

2. En ny, fortrinlig oversigt er givet af E. Malinvaud, »L'agrégation dans les modèles économiques«, *Cahiers du séminaire d'économétrie*, No. 4, (Paris) 1956.

3. Et par eksempler er: p. 190: »Saving by some individuals without simultaneous investment, i.e. increase in idle cash balances somewhere or other in the circular flow, means destruction of purchasing power«. I det hele er p. 190 ikke lysende klar, hvilket f. ex. også gælder p. 198: »If, on the other hand, there are changes in the flow during the period, the income will differ according to the stage at which it is measured. We may here also mention the general equilibrium condition: value of consumption plus investment plus export plus money creation equal to value of consumption plus saving plus imports plus hoarding«.

kun indirekte (via transaktionsbehovets ændring) og kun svagt påvirket. Efter Zeuthen's make-up skulle imidlertid offentlige myndigheder reagere overfor nedgangen i aktivitet med en rentenedsættelse med påfølgende investeringsstigning. Resultatet ligner til forbløffelse klassisk teori. Men: 1) der ses ganske bort fra størrelsesordenen af diverse elasticiteter som f. ex. investeringernes rentelasticitet eller rentens elasticitet m.h.t. pengemængden; 2) der ses bort fra, at de veje, ad hvilke processerne virker, er og bliver forskellige; 3) der ses bort fra, at de relevante institutioner, som erfaringen viser, kan have andre (modstridende) målsætninger end netop bestemt indkomstniveau; 4) der tages i det hele for let på både de principielle og konkrete vanskeligheder, som må rejse sig, når man ikke alene lader borgernes adfærdsmønster indgå i en model, men tillige indbygger institutioner som stat og centralbank.

Zeuthen's oplæg er metodisk af stor interesse for så vidt som spørgsmålet om, hvor langt man skal lade sin model gå, er et helt centralt spørgsmål. Men som det fremgår, vil jeg stille mange spørgsmålstejn ved den givne analyse. Sat på spidsen synes Zeuthen's opfattelse at være, at Keynes' indsats består i at påvise konsekvenserne af, at lønnen er trægt bevægelig nedad, jfr. Modigliani, *Econometrica*, 1944. Pladsen tillader ikke at gå ind på en nærmere diskussion, men det er mig ikke muligt at se, at man på denne måde kan give sine læsere et indtryk af modellen i *General Theory*. Det afgørende er dog, at den mekanik, som antages at virke, er en ganske anden end den, der virkede i klassikernes modeller (— idet »klassikerne« her tages i Keynes' forstand). Dette forhold ændres ikke af, at de bedste blandt klassikerne (herunder Wicksell, derimod næppe, som undertiden påstået, Schumpeter) har stærke tilløb til lignende ræsonnementer.

Hertil kommer nu videre, at så vidt jeg kan se trylles det Keynes'ske problem — hvorledes kan man have ligevægt med underbeskæftigelse? — væk hos Zeuthen. Når man argumenterer, at offentligt indgreb mere eller mindre vil fjerne underbeskæftigelsen — ja så er problemet jo borte, før man får begyndt.

I relation til renteteorien hos Zeuthen må jeg iøvrigt bemærke, at jeg ikke klart ser, hvorfor Zeuthen ikke, når det drejer sig om rentens indpasning i det almindelige »netværk af delssammenhænge«, kan acceptere Hick's fremstilling. Dette spørgsmål fører imidlertid over i bogens centrale dele: mikroteorien, som nærværende anmelder med flid ønsker at undgå. Som allerede nævnt er mikroteorien bogens altovervejende emne. Det følger heraf, at det ovenfor anførte alene er bemærkninger til et tæppes frynser. Tæppets vævning er uberørt heraf.

MARKEDSFORMER OG SAMFUNDSSTRUKTUR (1)

Af Erik Johnsen*

Om sit formål med bogens fjerde afsnit (Forms of Market and Structure of Society) siger Zeuthen (s. 225):

»The purpose of this part is to examine some of the most important forms of market and society and to see what influence they have on the relation between the various economic groups and on economic development as a whole«.

Man kan her rejse spørgsmålet om, hvad professor Zeuthen forstår ved »examine«. Der er som bekendt flere måder at undersøge det økonomiske liv på. De relevante synsvinkler, der i denne forbindelse kan blive tale om ifølge hen-

* Assistent ved Det økonomiske Forskningsinstitut, Handelshøjskolen i København.